

Tacəddin QULİYEV
*Kitabxana fondu və kataloqların
təşkil kafedrasının müdiri,
tarix elmləri namizədi, dosent*

AZƏRBAYCAN HƏMKARLAR İTTİFAQI
KİTABXANALARI
1981-1985-ci illərdə

2-ci məqalə

1981-1985-ci illərdə respublikamızda həmkarlar ittifaqlarının kitabxana şəbəkəsi sənayenin, yeni zavod və fabriklərin, elmin və mədəniyyətin inkişafı ilə birlikdə artırdı. Bu dövrdə elə bir zavod, fabrik, sovxoz və digər sənaye müəssisəsi yox idi ki, orada həmkarlar ittifaqları kitabxanası və bu kitabxanaların zəngin fondu olmasın.

Respublikanın həmkarlar ittifaqları kitabxanalarının ən xarakterik cəhəti o idi ki, bunlar istehsalat daha çox yaxınlaşdırılmış və onların hər biri müəyyən oxucu kollektivinə-müəssisələrin əməkdaşlarına xidmət göstərirdi və buna görə də onların sorğularını ödəmək üçün daha çox imkanlara malik idi. Həmkarlar ittifaqları kitabxanaları oxucuların istehsalat sorğularına xidmət etmək üçün öz fondlarının məhdud xüsusi ədəbiyyatla yox, nisbətən geniş istifadə üçün, kütləvi istehsalat təhsili üçün, o cümlədən ali, orta ixtisas və texniki-peşə məktəblərində xüsusilə qiyabi təhsil alan oxucular üçün nəzərdə tutulan kitablarla komplektləşdirildilər.

Respublika həmkarlar ittifaqları kitabxana fondlarının 1981-1985-ci illərdə formalaşdırılması haqqında 1-ci məqalədə geniş bəhs edilmişdir.

Kitabxana fondlarının düzgün komplektləşdirilməsi kitabxana işçilərinin qarşısında duran mühüm vəzifə olduğu kimi, fondun işlənməsi, sistemləşdirilməsi, kataloqlaşdırılması və nəhayət, fondun oxucular arasında geniş təbliğ edilməsi də vacib iş prosesidir.

Bu mənada 1981-1985-ci illərdə həmkarlar ittifaqları kitabxanalarının əsas vəzifələrindən biri oxucularda peşə biliklərinin genişləndirilməsinə kömək göstərilməsi, ictimai-siyasi, təbii-elmi, texniki və bədii ədəbiyyat mütaliəsinə rəhbərlik, əmək adamlarının estetik tərbiyəsinə kömək göstərilməsindən ibarət olmuşdur.

Respublika həmkarlar ittifaqları kitabxanaları uzun illərdir ki, fəhlə və qulluqçuların hərtərəfli inkişafı, dünyagörüşünə, peşə və texniki biliklərə sahib olmaları üçün zəruri olan ən mühüm ədəbiyyatın seçilməsi və oxuculara çatdırılmasına çalışırlar. Bu kitabxanalar fasiləsiz təhsilin bazası kimi oxucuların bütün qruplarına, oxucuların mütaliə dairəsinin formalaşmasına kömək edən kitab təbliğinin və mütaliyə rəhbərliyin bütün forma və üsullarından, o cümlədən mədəni-kütləvi tədbirlərdən geniş istifadə edirlər.

Həmkarlar ittifaqları göstərdiyimiz vəzifələri yerinə yetirmək üçün öz işlərini daim təkmilləşdirir, kitab təbliğinin və mütaliyə rəhbərliyin elmi əsaslarını -- kitabxana işinin sosioloji, psixoloji, pedaqoji tərəflərinin inkişaf etdirilməsinə çalışır, oxucuları öyrənir, xidmət işinin səmərəliliyini öyrənir və yeni metodları praktikada tətbiq edir. Əmək adamlarını mənəvi cəhətdən tərbiyə etmək məqsədilə kitabın kompleks təbliğindən, tövsiyə bibliografiyasından və kitab təbliğinin metodlarından və s. geniş istifadə edilir.

Respublika həmkarlar ittifaqları kitabxanaları başlıca olaraq oxucuların istehsalat fəaliyyəti ilə, xalq təsərrüfatının bütün sahələri üçün yüksək ixtisaslı mütəxəssis kadrların tərbiyə edilməsi və hazırlanması ilə əlaqədar tələbləri təmin etməyə səy göstərirlər.

1981-1985-ci illərdə Azərbaycan Respublikası sosial-iqtisadi vəzifələrin yerinə yetirilməsində mühüm bir şərt – əhəlinin intellektual səviyyəsinin yüksəldilməsini tələb edirdi.

Qeyd etdiyimiz kimi, bu işdə kitabxanaların qarşısında çox mühüm vəzifələr qoyulmuşdur. Bu vəzifələrin həyata keçirilməsində AHIŞ Katibliyinin 1982-ci il iyunun 27-də "Respublika həmkarlar ittifaqları kitabxanalarının vəziyyəti, onların fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və əhəliyə kitabxana xidmətinin yaxşılaşdırılması tədbirləri haqqında" (1) qərarının mühüm əhəmiyyəti oldu. Qərarda göstərilir ki, respublikanın xalq təsərrüfatı sahəsində olduğu kimi, mədəniyyət sahəsində də görkəmli nailiyyətlər əldə edilmişdir. Bu nailiyyətlərin əldə edilməsində qabaqcıl iş təcrübəsinə malik olan həmkarlar ittifaqları kitabxanalarının dövlətin qarşıya qoyduğu bütün vəzifələri yerinə yetirməsi üçün böyük potensial qüvvəyə, ehtiyat

mənbələrinə malik olması mühüm şərt olaraq qalır. Bu potensial qüvvə isə ancaq MKS şəraitində mümkündür. Ona görə də bu sistemi genişləndirmək lazımdır.

1981-1985-ci illərdə fəhlə sinfinin dünyagörüşünün yüksəldilməsi işinin ön sıralarında gedən respublika həmkarlar ittifaqları kitabxanalarının fəaliyyəti məhz bu vəzifələrin yerinə yetirilməsinə doğru yönəlmişdir.

MKS şəraitində oxuculara xidmət işinin məzmununu həm də oxucu tərkibinin öyrənilməsi təşkil edir. Kitabxanacının vəzifəsi oxucunu öyrənməkdən, kitabı dərinləndirib bilməkdən ibarətdir. Ona görə də kitabxanaların əməkdaşları oxucunun yaşadığı mühiti, onun fərdi xüsusiyyətlərini, onlara yanaşma metodunu aydınlaşdırmağa çalışırlar. Oxucuların tərkibi haqqında əldə etdikləri məlumatları oxucuların ixtisas kəntekasında qeyd edirlər. (2).

MKS şəraitində oxuculara kitabla xidmət işinin dərinləşməsi və genişlənməsinə xüsusi fikir verilir. Sistemin hər bir oxucusu üçün bütün kitabxanalarca (mərkəzi, filial) geniş istifadə etmək imkanı yaranmışdır. MKS müxtəlif oxucu qruplarının zəruri materiallarla təmin olunmasına, çoxsahəli sorğularının öyrənilməsinə xüsusi qayğı ilə yanaşır, müxtəlif kütləvi tədbirlər vasitəsilə peşələrinə aid lazımi ədəbiyyatın onlara çatdırılmasına, ixtisaslarının yüksəldilməsinə kömək edir. Bu cəhətdən həmkarlar ittifaqları kitabxanalarında vaxtaşırı təşkil olunan müəhazirələr, söhbətlər, görüşlər, bibliografik icmallar, konfranslar, disputlar və s. xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Kitabxanalarda mürtəzəm olaraq mütəxəssislər üçün "məlumat günləri", "informasiya günləri", "mütəxəssis günləri" və s. mədəni-kütləvi tədbirlər təşkil olunur ki, burada da müxtəlif mövzulara aid ədəbiyyatla yanaşı yeni kitablar da tövsiyə edilir. "Mütəxəssis günləri"nin təşkili prosesi geniş həcmli olduğuna görə mədəniyyət saraylarında fəaliyyət göstərən "texnika evləri", zavodların nəzdində olan elmi-texniki kitabxanalarla birlikdə təşkil edilir.

"Mütəxəssis günləri"nin mövzuları və proqramları MKS-in mərkəzi kitabxanaları, müəssisənin rəhbərliyi, həmkarlar təşkilatı və kitabxana şurası üzvləri tərəfindən əvvəlcədən təsdiq edilir. Sərgidə nümayiş etdirilən ədəbiyyat AHIŞ-in metodkabinəsi, Respublika Baza Kitabxanasının köməyi ilə müəyyən edilir.

Sistemin mərkəzi kitabxanaları 1981-1985-ci illərdə komplektləşdirdiyi kitabların bülletenlərini hazırlayıb makinada çap edib kitabxanalara, idarə və müəssisələrə göndərirdilər. Məsələn, Res-

publika Həmkarlar İttifaqının Baza Kitabxanasının vahid fonduna daxil olan "Yeni kitablar" başlığı altında tərtib etdiyi (1981-1985-ci illərdə – 10) bülleteni öz sistemində olan 11 kitabxana-filiala göndərməklə yanaşı, digər mərkəzi kitabxanalar da, İliç adına Mədəniyyət və Texnika Sarayının ittifaqlararası MKS-in tərtib etdiyi "Yeni kitablar" bülleteni (1981-1985-ci illərdə – 8), Xətai adına Mədəniyyət və Texnika Sarayının ittifaqlararası MKS-nin tərtib etdiyi "Yeni kitablar" bülleteni (1981-1985-ci illərdə – 10) öz sistemlərində olan kitabxana-filiallara, idarə və müəssisələrə göndəririlər (3).

Kitabxanalarda müntəzəm olaraq "Yeni kitab və jurnallar"ın icmalları, fərdi və qrup şəklində söhbətlər, bibliografik icmallar və s. kütləvi tədbirlər təşkil edilir (4). Müasir elmi-texniki tərəqqinin sürətli inkişafı ilə əlaqədar olaraq oxucuların kitaba olan tələbatını ödəmək, xidmət işinin səviyyəsini yüksəltmək üçün respublika həmkarlar ittifaqlarının MKS-də təşkil edilən tədbirləri ildən-ilə təkmilləşdirilir, kitabxanalara cəlb edilən mütəxəssis oxucuların sayı və onlara kitab verilişi ildən-ilə artırıldı. Məsələn, Respublika Baza Kitabxanasından mühəndis-texniki işçilərə 1981-ci ildə bülletenə əsasən 4300 nüsxə kitab, (5), 1985-ci ildə 5674 nüsxə kitab verilmişdir (6). Xətai adına Mədəniyyət və Texnika Sarayının ittifaqlararası MKS-dən 1981-ci ildə mühəndis-texniki işçilərin bülletenə əsasən 4564 nüsxə (7), 1985-ci ildə 6486 nüsxə (8), İliç adına Mədəniyyət və Texnika Sarayının ittifaqlararası MKS-dən 1981-ci ildə 4486 nüsxə (9), 1985-ci ildə 5396 nüsxə (10) kitab verilmişdir. Mühəndis-texniki işçilərə xidmət işi S.Bəhlulzadə adına Xəzər Dənizçiləri Mədəniyyət və Texnika Sarayının ittifaqlararası MKS-də və digər kitabxanalarda da sürətlə inkişaf edirdi.

Cəmiyyətin strukturunda baş verən dəyişikliklər, oxucuların mədəni və professional səviyyələrinin yüksəlməsi, onların tərkibində ali, orta ixtisas və ümumi orta təhsilli insanların çoxalması kitabxana xidmətinin təşkilində zamanın tələblərinə cavab verə biləcək yeni forma və üsullardan istifadə etməyi, oxuculara xidmət prosesini yenidən qurmağı, bu prosesin bütün sahələrini sistem halında daha da mərkəzləşdirməyi tələb edir. Müasir şəraitdə oxuculara xidmət işinin təşkilinə sistem halında yanaşmadan, bu sistemin bütün vasitələrində bir-birilə əlaqədar, bir-birini tamamlayan kimi lazımi səviyyədə təşkil etmədən müasir oxucunun tələb və sorğularına cavab vermək mümkün deyildir. Oxuculara xidmət prosesinə sistemli yanaşma onun elmi əsaslar

üzərində qurulmasına səbəb olur. Şübhəsiz, işin bu şəkildə qurulması həmkarlar ittifaqları kitabxanalarından oxuculara kitab verilişinin artmasına səbəb olurdu. Məsələn, 1981-ci ildə respublika həmkarlar ittifaqlarının 286 kitabxanasından istifadə edən 315.122 nəfər oxucusuna 671612 nüsxə (11), 1985-ci ildə 290 kitabxanadan istifadə edən 316898 nəfər oxucuya 10432270 nüsxə kitab verilmişdir (12). Bu rəqəmlərdən görünür ki, 5 il ərzində həm kitabxanaların miqdarı, həm oxucuların sayı, həm də oxuculara kitab verilişi xeyli artmışdır. Bu illərdə oxucular 1776 nəfər, kitab verilişi isə 3716146 nüsxə artmışdır.

Həmkarlar ittifaqları kitabxanalarından istifadə edən oxucuların tərkibi də müxtəlifdir. Belə ki, həmkarlar ittifaqları MKS-dən: fəhlələr, mühəndis-texnik işçiləri, konstruktörlər, səhiyyə işçiləri, neftçilər və onların ailə üzvləri və s. oxucu qrupları istifadə edirlər. Bu oxucu qrupları arasında mühəndis-texniki işçilərin mütaliəsinin məzmunu və məqsəd istiqaməti onların əmək fəaliyyətinin konkret məzmunundan və xarakterindən asılıdır. Buna görə də kitabxanalarda mühəndis-texnik işçilərinə xidmət göstərərək oxucuların bu qrupu yerinə yetirdiyi funksional-peşə vəzifələri öləmətlərinə görə diferensiaslaşdırılır. Bir qayda olaraq MKS-də mühəndis-texniki işçilər aşağıdakı oxucu qruplarına ayrılır:

- İstehsalat kollektivlərinin rəhbərliyi ilə baş mütəxəssislər;
- İdarəetmənin orta və illik mərhələlərinin rəhbərləri (ustalar, sahə rəisləri, sex rəisləri və s.);
- Müəssisənin texniki, iqtisadi və digər xidmət mütəxəssisləri (konstruktörlər, texnoloqlar, iqtisadçılar və s.);
- Müəssisələrin texniki informatorları (13);
- Səmərələşdiricilər və ixtiraçılar;

Sənaye müəssisələri ətrafında fəaliyyət göstərən mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemləri (MKS) mühəndis-texnik işçilərinin göstərilən qaydada diferensiaslaşdırılmasına ciddi surətdə riayət edirlər. Bu cəhətdə Xətai adına Mədəniyyət və Texnika Sarayının mərkəzi kitabxanalarının fəaliyyəti xüsusilə diqqəti cəlb edir. Sırf sənaye rayonlarında yerləşən bu kitabxanalar elmi-tədqiqat laboratoriyalarına, qaz kəmərlərinin korroziyadan mühafizə kontorlarına, layihə-konstruktor texnologiya institutlarına, Bakı neftayırma zavodlarına və s. sənaye müəssisələrinə xidmət edirlər. Bütün bunlar bir daha göstərir ki, kitabxanaların əsas oxucu qruplarını mühəndis-texniki işçiləri təşkil edir. Ona görə də bu

kitabxanalarda mühəndis-texniki işçilərin yuxarıda göstərilən qaydada diferensiallaşdırılmasına xüsusi fikir verilir.

Mühəndis-texniki işçilərdən ibarət olan bu oxucu qrupları həmkarlar ittifaqlarının yuxarıda adı göstərilən kitabxanaları tərəfindən ən zəruri materiallarla təmin olunmasına və çoxsahəli sorğuların ödənilməsinə xüsusi qayğı ilə yanaşır və müxtəlif kütləvi tədbirlər vasitəsilə onların istehsalat təcrübəsinin təkmilləşdirilməsinə kömək göstərirlər.

Kitabxanalarda oxucuların bu qruplarına diferensial yanaşma metodunun tətbiqi zamanı dəqiq oxucu sorğuları nəzərə alınır. Belə ki, oxuculara fərdi yanaşma zamanı kitabxanaçı bir sıra zəruri şortlərə əməl edir. Hər şeydən əvvəl fərdi xidmət üçün oxucuları seçirlər, oxucuların seçilməsi kitabxanaya üzv yazarkən deyil, müəyyən müddət keçdikdən sonra fərdi söhbət və mütaliyə nəzarət formasında aparır. Oxuculara fərdi xidməti konkret xarakterdə qururlar. Kitabxanalarda fərdi infomasiya xidmətinin əsas formasını – fərdi söhbətlər, yeni ədəbiyyat haqqında tərtib edilmiş bülletenlər, məktub və ya telefon vasitəsilə verilən informasiyalar təşkil edir.

Respublika həmkarlar ittifaqı kitabxanalarında, ümumiyyətlə, oxuculara fərdi xidmətdən fərqli olaraq qrup, kollektiv xidmətinin kompleks formasından da istifadə edilir. Bu xidmət formasında söhbətlərdən, icmallardan, tematik gecələrdən, informasiya günlərindən və s. istifadə edilir.

Bütün bunlarla yanaşı, kitabxanalarda oxuculara kitab təbliği sahəsində ən geniş yayılmış formalardan – oxucu konfranslarından, ədəbi-bədii gecələrdən, görüşlərdən, disputlar-dan, şifahi jurnallardan, ədəbiyyat icmallarından və s. istifadə edilir.

Kitabxanalarda təşkil edilən bu mədəni-kütləvi tədbirlərin əsas xüsusiyyətlərindən biri ondan ibarətdir ki, elmin bütün sahələrinə aid ədəbiyyatla yanaşı, bu tədbirlərdə texniki ədəbiyyatı da mütəxəssis oxucuların bütün kateqoriyalarına təbliğ etmək imkanı verir. Çünki həmin tədbirlər bilavasitə mütəxəssislərdə, istehsalat sahələrində, sexlərdə və s. yerlərdə təşkil olunur.

Bu cür tədbirlərin ən müsbət xüsusiyyətlərindən biri odur ki, konkret mütəxəssislərin, təşkilatın istehsalat məsələlərini əks etdirir və onun keçirilməsinə həmin mütəxəssisin mütəxəssis və rəhbər işçiləri cəlb olunurlar.

Kütləvi tədbirlərin əsas məqsədi oxucuların peşə və istehsalat biliklərinin artırılmasına kömək edən ədəbiyyatın təbliğini genişləndirməkdir.

Bu məqsədlə adı çəkilən MKS-də "Texnika bu gün", "Kibernetikanı xalqın xidmətinə", "Kimyanın məişətimizdə rolu" və s. mövzularda söhbətlər, "Səmərələşdirici və ixtiraçılara kömək", "Bakı neft sənayesinin keçmiş və bu günü" mövzusunda stend, "Hər kəsin əməyi cəmiyyət üçündür" və s. mövzularda gecələr, "Məhsulun keyfiyyəti və əmək məhsuldarlığı" adlı sərgi və s. təşkil olunurdu (15).

Respublika Həmkarlar İttifaqı MKS-nin oxucularla apardığı kütləvi işlərdə şifahi jurnallar xüsusilə böyük əhəmiyyət kəsb edir. Kütləvi tədbirlərin bir növ kompleks forması hesab olunan şifahi jurnallar mütəxəssis oxucuların daha böyük marağına səbəb olur. Çünki bir neçə səhifədən ibarət olan şifahi jurnalın hər bir "səhifəsi" müəyyən mövzu üzrə ədəbiyyat haqqında məlumat verir və çap olunmuş materialların tövsiyə siyahısı, biblioqraf tərəfindən verilən ədəbiyyat icmalı və aparıcının son sözü ilə yekunlaşır.

Bir sözlə, müasir elmi-texniki tərəqqinin sürətli inkişafı ilə əlaqədar olaraq mühəndis-texnik işçilərinin artan tələblərini ödəmək məqsədilə oxuculara xidmət işinin səviyyəsini yüksəltmək üçün Respublika Həmkarlar İttifaqı MKS-si göstərilən bu tədbirlər sisteminin ildən-ilə həmin sayını artırır və həmin də təkmilləşdirir. Bunu aşağıda verilmiş konkret rəqəmlər bir daha əyani sübut edir. Belə ki, əgər 1981-ci ildə texniki ədəbiyyatın təbliği üzrə Respublika Baza Kitabxanası 20 söhbət, 21 icmal, 1 ucadan oxu, 3 görüş, 2 məlumat informasiya günü, 1 disput, 33 sərgi, 13 tematik rəf, 2 stend təşkil etmişdirsə (16), 1985-ci ildə 29 söhbət, 38 icmal, 3 tematik gecə, 4 informasiya günü, 10 kartoteka, 2 disput, 38 sərgi, 15 tematik rəf, 3 stend, 2 viktorina və s. təşkil olunmuşdur (17). 1985-ci ildə 1820 adda biblioqrafik arayış doldurulmuşdur ki, bunlardan 119-tü istehsalat-texniki ədəbiyyat təşkil edir (18). Əlbəttə, bütün bunlar oxucular tərəfindən tələb edilən kitabların miqdarının artmasına müsbət təsir göstərir.

1980-ci ildə meydana gəlmiş, nisbətən yeni forma olan briqada abonentləri (BA) kitabxanadanəknar xidmət forması kimi diqqəti cəlb edir. Bu forma həmkarlar ittifaqları kitabxanalarında öz təsdiqini tapmış və geniş yayılmışdır. Briqada abonentlərinin təşəbbüsçüsü Xətai adına Mədəniyyət və Texnika Sarayının İttifaqlararası MKS-nin Mərkəzi Kitabxanasıdır. Briqada abonentləri ilk dəfə Qarayev adına Neftayırma Zavodunda elmi-texniki kitabxana ilə birlikdə təşkil olunmuşdur. İlk günlər kitabxanaçılar bir növ briqada üzvlərinin

əsasən bədii ədəbiyyata olan sorğularını təmin etməyə çalışırdılar. Elə onı görə də bədii ədəbiyyata dair kitab verilişi ümumi kitab verilişinin 70 faizini təşkil edirdi. Sonralar bu kütləvi forma elmin başqa sahələrinə dair ədəbiyyatın təbliğinə daha geniş tətbiq edilməyə başladı. Bu dövrdə briqadanın hər bir üzvü üçün təfərrüatlı kartoçka tərtib edilirdi. Oxucu haqqında belə dəqiq məlumatın olması aktual ədəbiyyatın təbliğinə yaxından kömək edirdi. Təbliğat işinin səmərəli olması kitabxanaçının yaradıcı fəaliyyətindən çox asılıdır. Əlbəttə, öz təcrübəsini briqadanın hər bir fəal oxucusuna öyrətməklə, kitabxanaçı həm də yaxın köməkçi tapmış olurdu. Briqada heyəti istehsalat problemlərinə dair ədəbiyyatla, müxtəlif soraq-məlumat və texniki ədəbiyyatla təmin edildikcə, briqada abonentinin nəticələri daha səmərəli olurdu.

MKS-də ayrı-ayrı kitabxanalarda briqada abonentinin tətbiqi üçün böyük hazırlıq işləri görüldü. Kitabxana işçiləri sex rəislər, briqadirlər, qabaqcıl usta və mütəxəssislər, həmkarlar ittifaqı fəalları ilə görüşür və bu görüşlərdə istehsalat-texniki kitabların təbliğində kitabxananın göstərəcəyi köməyin forma və metodları, konkret briqadada aparılacaq kütləvi və məlumat işlərinin təkmilləşdirilməsi yolları müəyyən edilirdi. Təbii ki, briqadada kitabxanaların, kitab fondlarının tərkibi haqqında da söhbətlər aparılırdı. Kitabxanaların fondlarında elmin müxtəlif sahələrinə dair yeganə nüsxələr belə briqada üzvlərinin istifadəsinə verilirli.

Bu iş formasının məqsədi oxucuların ixtisasına aid, tapılmayan kitabları briqada abonentinin üzvlərinə çatdırmaq idi.

Briqada abonentini hansı kitabxanada təşkil edilmişdirsə, o kitabxanada həm kitablara sifarişlərin miqdarı, həm də kitabxanalarda oxucu əhatəsi, kitab dövriyyəsi artırdı. Məsələn, indiki S.Bəhlulzadə adına Mədəniyyət və Texnika Sarayının MKS-də 1983-cü ildə cəmi 32 sifariş olmuşdursa (19), 1985-ci ildə kitablara sifarişin sayı 70-ə çatmışdır (20). Yaxud yeni formanın tətbiqinə qədər briqada işçilərinin yalnız 20 faizi kitabxana xidmətindən istifadə edirdisə, briqada abonentinin tətbiqindən sonra 1985-ci il üçün oxucu əhatəsi 85 faizə və kitab dövriyyəsi artıb 6 faizə çatmışdır. 1981-ci ildə neftə dair ədəbiyyatın mütaliəsi 3,2 faiz olmuşdursa, 1985-ci ildə mütaliə faizi artıb 3,7 faizə çatmışdır (21). Kitabın dövriyyəsi isə 3 faizi təşkil edirdi.

1981-1985-ci illərdə 6 MKS-dən istifadə edən oxucuların sayı ildən-ilə artmış və tərkibi zənginləşmişdir. Məsələn, 6 MKS-dən

istifadə edən 506.863 nəfər oxucudan 145 min nəfəri fəhlə, 156248 nəfəri qulluqçu və mühəndis-texniki işçilər olmuşdur (22).

1981-1985-ci illərdə Respublika Həmkarlar İttifaqı kitabxanalarında həyata keçirilən tədbirlərin, fərdi və mədəni-kütləvi işlərin nəticəsində oxucuların sayı və onlara kitab verilişinin miqdarı artmışdır. Fikrimizi sübut etmək üçün aşağıdakı cədvələ nəzər yetirmək kifayət edər.

Cədvəl Azərbaycan Həmkarlar İttifaqının 1981-1985-ci illərin statistik hesabatları əsasında tərtib edilmişdir.

MKS-nin mərkəzi kitabxanaların adı	İllər	Oxucuların sayı	Kitab verilişinin miqdarı	Ücündən				
				Ümumi sayı ə-t	Texniki ə-t	Bədii ə-t	Uşaq ə-t	Digər ə-t
1. İ.M.Qubkin adına Respublika Bəzi Kitabxanası	1981	25200	526700	97000	57000	329000	6000	12000
	1982	21404	338221	55914	16445	194351	18985	32764
	1983	23575	414126	76091	18901	258236	18288	42110
	1984	23364	406124	62970	19678	243658	20133	59816
	1985	19563	193319	20859	9213	130603	16934	15710
2. İliç ad. Mədəniyyət və Texnika Sarayının it-si Mərkəzi kitabxanası	1981	33012	794203	144167	111448	341400	34266	162922
	1982	32186	878692	139690	110684	343479	31872	121751
	1983	33086	292515	145115	100519	317219	35615	153445
	1984	29211	636621	121291	68213	277255	22262	147600
	1985	29838	738696	134675	82604	344830	22566	154021
3. Xətai ad.MS-nin mərkəzi kitabxanası	1981	20651	609143	113147	101201	262539	27119	105127
	1982	20105	589430	81711	40211	353365	56938	57205
	1983	19746	536566	75419	38666	307367	10069	55095
	1984	19744	509131	74786	33330	286083	59047	53385
	1985	17573	442599	70613	33264	231421	53304	53997
4. Xəzər dəniz MS-nin mərkəzi kitabxanası	1981	9263	197657	33893	10028	122842	19614	14530
	1982	7966	185957	35274	5677	127422	4915	18638
	1983	7224	149820	30443	5029	92922	5340	10586
	1984	6917	149741	32451	4583	27364	8626	17243
	1985	6839	152600	32522	3946	100826	8038	17901
5. Dəmiryol işçisi MS mərkəzi kitabxanası	1981	17623	340823	19741	7376	228291	55702	29713
	1982	18234	330840	44310	11920	188792	70015	15750
	1983	19108	346601	44895	11983	203259	70182	15280
	1984	19110	346625	44900	11985	203269	70189	15278
	1985	27739	316514	41800	9765	185612	65192	14145
6. Səadət Qəhrəmanov adına MS mərkəzi kitabxanası	1981	17201	411052	77198	33720	248048	13263	98223
	1982	16803	412972	77690	33998	250118	12448	38718
	1983	19268	233788	34125	13483	154027	18779	13374
	1984	16418	277946	66072	15423	163989	8898	23108
	1985	19058	320458	64606	24745	152750	22428	55929

Cədvəldən görüldüyü kimi, 1981-1985-ci illərdə həmkarlar ittifaqı kitabxanaları həm miqdar etibarı ilə (286-dan artıb 290-a çatmışdır), həm də kitabxanaların fondları, oxucuları və onlara kitab verilişi artmışdır. Nəticə olaraq göstərmək lazımdır ki, 1981-1985-ci illərdə Respublika Həmkarlar İttifaqı kitabxanaları Azərbaycanın qarşısına siyasi, iqtisadi və mədəni sahədə qoyulmuş vəzifələrin yerinə yetirilməsi, əhəlinin, xüsusilə fəhlələrin, gənclərin və digər oxucuların bəşəri biliklərə olan ehtiyacının təmin edilməsi sahəsində çox işlər görmüşdür.

Ədəbiyyat

1. *AHS Katibliyinin 1981-ci il 27 iyul tarixli qərarı, əmr № 74, iş vərəqi 4.*
2. *I.M.Qubkin adına Respublika Baza Kitabxanasının 1982-ci il hesabatı. – 17.*
3. *İliç adına Mədəniyyət və Texnika Sarayının ittifaqlararası MKS-nin 1981-1985-ci il hesabatları.*
4. *İliç adına Mədəniyyət və Texnika Sarayının ittifaqlararası MKS-nin 1981-1985-ci il hesabatları.*
5. *Respublika Baza Kitabxanasının 1981-ci il hesabatı. – s.7.*
6. *Xətai adına Mədəniyyət və Texnika Sarayının 1981-ci il hesabatı. –s.8.*
7. *Yenə orada, 1985-ci il hesabatı. – s.9.*
8. *İliç adına Mədəniyyət və Texnika Sarayının 1981-ci il hesabatı. –s.6.*
9. *Respublika Baza Kitabxanasının 1981-1985-ci il hesabatları.*
10. *Bəhlulzadə adına Mədəniyyət və Texnika Sarayının ittifaqlararası MKS-nin 1983-cü il hesabatı. –s.7.*
11. *Yenə orada, 1985-ci il hesabatı. – s.5.*
12. *Yenə orada.*
13. *Azərbaycan Həmkarlar İttifaqı metod şöbəsinin 1981-1985-ci il hesabatları..*

Кулиев Т.Ф.

Профсоюзные библиотеки Азербайджана в 1981-1985 гг.

2-я статья

Резюме

В статье освещены вопросы формирования фондов различных республиканских профсоюзных библиотек, а также их активной деятельности в целях улучшения обслуживания читателей.